

25-Hicretnâme türüne yeni bir örnek: Mehmed Nazif'in "Fî Hicreti'n-Nebî Aleyhisselâm" başlıklı mesnevisi

Mehmet ÜNAL¹

APA: Ünal, M. (2020). Hicretnâme türüne yeni bir örnek: Mehmed Nazif'in "Fî Hicreti'n-Nebî Aleyhisselâm" başlıklı mesnevisi. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (21), 424-442. DOI: 10.29000/rumelide.841050.

Öz

Türk Edebiyatında dinî ve ladinî çok çeşitli konular ele alınmıştır. Dinî muhtevanın önemli bir kısmını Hz. Muhammed oluşturur. Edipler eserlerinde Hz. Muhammed'e olan muhabbetlerini farklı türlerde ifade etmişlerdir. Klasik edebiyatta ondan bahsetmeyen eser yok gibidir. Yazarlar ya bizzat onun hayatını konu edinmişler ya da ona telmih yoluyla değinmişlerdir. Hz. Peygamberin hayatında önemli dönüm noktalarından biri olan hicret hadisesi bu konulardan biridir. Hicret hadisesi müstakil eserlere konu edildiği gibi mesneviler ve divanlar içerisinde de işlenmiştir. Bu metinler incelendiğinde hicretnâmelerde ortak konuların ele alındığı, benzer kavramların işlendiği görülmektedir. Çalışmanın konusu olan Hicretnâme, Mehmet Nazif'in (?/1849) divanında bulunmaktadır. Mehmed Nazif Divân'ının yazma nüshası İstanbul Büyükşehir Belediyesi Taksim Atatürk Kitaplığı'nda olup 181 numaraya kayıtlıdır. Eserin temmet kaydında 1845 tarihi yer almaktadır. Divan doksan beş varaktan oluşmaktadır. Her sayfasında onyediyedi satır vardır. Hicretnâme mesnevisi Mehmet Nazif Divân'ının ikinci manzumesi olup metnin 6b/9b varakları arasında yer alır. Bu mesnevi 87 beyitten oluşmaktadır. Metinde Hz. Peygamber'e hicret emrinin ulaşması, yatağına Hz. Ali'yi bırakması, Hz. Ebu Bekir'in hazırlığı, müşriklerin arasından evinden/Mekke'den ayrılması, müşriklerin tertipleri, takipleri, Hz. Peygamber ve Hz. Ebubekir'in Hira mağarasına sığınmaları ele alınmıştır. Yolculuğun bu aşamasından sonraki safhalar metinde işlenmemiştir. Metin yeni kurulan orduya, *Asâkir-i Mansûre-i Muhammediyye*, Abdülmecid Han ve Nazife dualarla sonlandırılmıştır. Çalışmada Mehmed Nazif'in Hicretnâme'si bugünün Türkçesine aktarılmış ve eser muhteva açısından incelenmiştir. Bu yeni Hicretnâme'nin ortaya çıkarılmasıyla türün gelişimine/tanıtımına katkıda bulunmak amaçlanmıştır.

Anahtar kelimeler: Mehmet Nazif, hicretnâme, mesnevi, muhteva incelemesi, 19. yüzyıl

A new example of the type of Hicretname: Mehmed Nazif's masnawi titled "Fî Hicreti'n-Prophet Muhammad"

Abstract

A wide variety of religious and spruce topics are discussed in Turkish literature. An important part of the religious content is Hz. Mohammed creates. Writers expressed their love for the Prophet Muhammad in different ways in his works. There is hardly any work in classical literature that does not mention him. The authors either dealt with his life personally or refer to him through telmih. One of these issues is the migration, which is one of the turning points in the life of the Prophet. The Migration incident is included in the diwan and mesnevis as well as in the separate works in verse. When these texts are examined, it is seen that common issues are discussed and similar concepts

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Uşak Üniversitesi, İslami İlimler Fakültesi, İslam Tarihi ve Sanatları Bölümü, Türk-İslam Edebiyatı ABD (Uşak, Türkiye), mehmet.unal@usak.edu.tr, ORCID ID: 0000-0002-8467-1113 [Araştırma makalesi, Makale kayıt tarihi: 28.09.2020-kabul tarihi: 20.12.2020; DOI: 10.29000/rumelide.841050]

Adres
İstanbul Medeniyet Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, Türkçe Eğitimi ABD Cevizli Kampüsü, Kartal-İstanbul/TÜRKİYE
e-posta: editor@rumelide.com

Address
İstanbul Medeniyet University, Faculty of Education Sciences, Turkish and Social Sciences Education, Turkish Language Teaching Education, Cevizli Campus, Kartal-İstanbul/TURKEY
e-mail: editor@rumelide.com

are covered in the Hicretnameh. The hicretname, which is the subject of the study, is located in the council of Mehmet Nazif (? / 1849). Mehmed Nazif's manuscript is registered in the Istanbul Metropolitan Municipality Taksim Atatürk Library with number 181. The manuscript with the end date of 1845 has ninety-five leaves and seventeen lines on each page. The second verse of Mehmet Nazif's Court is the mesnevi of the Hicretname, consisting of 87 couplets between the 6b / 9b sheets of the text. In the text, When the order of migration to the Prophet came to his bed, Hz. Ali leaving, The preparation of Ebu Bekr, leaving his house / Mecca among the polytheists, the arrangement and follow-up of the polytheists, Hz. Prophet and Hz. Ebubekr's refuge in Hira cave is discussed. The stages after this stage of the journey are not covered in the text. The text ended with prayers to the newly established army, Asâkir-i Mansure-i Muhammediyye, Abdülmecid Han and Nazif. In the study, the Hicretname of Mehmed Nazif was transferred to today's Turkish and the work was examined in terms of content. With the introduction of this new Hicretname, it was aimed to contribute to the tradition of the Hicretname as a literary genre.

Keywords: Mehmed Nazif, hicretname, masnawi, content analysis, 19th century

Giriş

Türkler İslamiyet ile tanıştıktan sonra İslam inancı onları derinden etkilemiştir. Bu dine ve bu dini tebliğ eden Hz. Muhammed'e gönülden bağlanmışlardır. Edebî eserlerin gerçek hayatın yansıması olması hasebiyle muhtevası bu bağlamda oluşmuştur. Edebî ürünlerde Hz. Peygamber ya bizzat konu edilmiş ya da ona telmih yoluyla göndermede bulunulmuştur.

Hz. Peygamber'in övgüsünü ve sevgisini ihtiva eden eserlerin haricinde, Hz. Peygamber'le alakalı her biri başlı başına araştırma mevzuu olan bir hayli dinî-edebî tür mevcuttur (Çelebioğlu, 1987: 54). Türk edebiyatında Hz. Muhammed çeşitli yönlerden ele alınmış; siyer-i nebî, mevlid, na't, mu'cizâtü'n-nebî, evsâfü'n-nebi, hicretnâme/hicretü'n-nebi, esmâ-ı nebî, mi'râciyye/mi'râcnâme, hilye, kırk hadis, kısas-ı enbiyâ gazavât-ı Resûlullâh vb. farklı edebî türlere konu edilmiştir (Yılmaz, 2012: 145-312). Klasik edebiyatımızda Hz. Peygamber'in en çok konu edildiği tür şüphesiz na'tlardır. Hz. Peygamber'in medhedildiği na'tlar derin bir hissiyatla yazılmıştır. Peygamberimizin hayatının her aşaması edebî eserlerde titizlikle işlenmiştir. Hicret hadisesi de hem müstakil eserlerde hem de çeşitli şiirlere ilham kaynağı olarak edebî eserlerde ele alınmıştır.

A. Hicret kavramı

Hicretin, sözlük anlamı "terketmek, ayrılmak, ilgisini kesmek"tir. Aynı zamanda "kişinin herhangi bir şeyden bedenen, lisanen veya kalben ayrılıp uzaklaşması" demektir. Kelime terim olarak genelde Müslüman olmayan bir beldeden İslam'ın yaşandığı bir başka beldeye göç etmeyi özelde ise Hz. Peygamber'in ve Mekke'de bulunan Müslümanların Medine'ye göç etmesini ifade eder (Önkal, 1998: 17/458). Hz. Peygamber'in Medine'ye olan hicreti 26 Safer Perşembe akşamı başlamış olup 12 Rebi'ül-evvel Cuma günü ikindi vakti sona ermiştir.

Hicret; divanların içerisinde yer alan na'tlarda, mesnevilerin ilk bölümlerinde bir veya birkaç beyitle vakanın özetlenmesi biçiminde ya da mesnevilerin ve divanların çeşitli yerlerinde konuyla alakalı "hicret, yâr-ı gâr, gâr, ankebût" gibi kelimelerle telmih unsuru olarak kullanılmıştır (Alvan, 2016: 1-31). Siyer türünde kaleme alınmış bazı öğretici mesnevilerde de hicret müstakil olarak ele alınmıştır (Kiremitçi, 2017: 337).

Hicret kavramı tasavvufî kaynaklarda, bir yerden başka bir yere dünyevî sebeplerle göç etmeyi ifade eden "zahiri-surî hicret" ile nefsin isteklerinden uzaklaşarak ayet ve hadise göre amel edip Allah'a yönelmeyi temsil eden "batınî-manevî hicret" olarak ikiye ayrılmaktadır (Seyyid Mustafa Râsim Efendi, 2008: 1228). Celvetî şeyhi İsmail Hakkı Bursevî, Hz. Muhammed'in (sav.) Mekke'den Medine'ye hicretinin ayrılık değil, Hakk'a vuslat olduğunu söyler. Hicret O'nun zatından sıfatlarına tenezzül ve fenâdan bekâyâ tehavüldür. Yoksa Mekke'den göç eden Hz. Peygamber Allah'ın vuslat dairesinden (harem) çıkmamıştır. Hz. Peygamber bekâyâ temsil eden Medine'ye insanları irşad için gelmiştir (Utku, 2002:150-162).

Başka bir ifadeyle manevî hicret, maddeden manaya, nefisten gönüle, halktan Hakk'a yönelmek, "ölmeden önce ölmek"tir. Yani Hak'dan gayrısını, ağıyarı terk edip dost-ı hakikiyi bulmaktır. Nehrin denize koşması gibi vuslat için hakiki sevgiliye varmak; gayeye ulaşmak için nefisten akla, akıldan gönüle, gönülden aşk âlemine seyahat etmek, bu yollarda her türlü mihnet ve meşakkate katlanabilmektir (Çelebioğlu, 1987: 57).

B. Türk edebiyatında hicretnâmeler

Hicretnâmeler kişilerin ya da toplulukların bir yerden başka bir yere yaptıkları göçleri anlatan manzumelerdir. Türk edebiyatında hicretnâmelerde daha çok Hz. Muhammed'in gerçekleştirdiği hicret mevzuu işlenmiştir. Bu metinlerde genelde Hz. Peygamber'e hicret emrinin ulaşması, yatağına Hz. Ali'yi bırakması, Hz. Ebu Bekir'in hazırlığı, Hz. Peygamber'in evinden/Mekke'den ayrılması, müşriklerin tertipleri, takipleri, Hz. Peygamber ve Hz. Ebubekir'in Hira mağarasına sığınmaları, süt mucizesi, Medinelilerin büyük bir heyecanla Hz. Peygamberi karşılamaları, Hz. Peygamber'in Hz. Halid'e misafir olması konuları ele alınmıştır.

Türk edebiyatında müstakil hicretnâmeler yazılmışsa da hicret, daha ziyade manzum siyer-i nebîlerde ayrı bir bölüm hâlinde işlenmiştir.

Bilinen ilk siyer XIV. yüzyılda Erzurumlu Mustafa Darîr'in Arap tarihçisi İbn Hişam, Ebu'l-Hasan Bekrî, Vâkîdî'nin eserlerinden yararlanarak yazdığı *Siyer-i Nebî* tercümesidir. Manzum-mensur karışık yazılan beş ciltlik bu eserin üçüncü cildinde hicret bahsi bulunur (Alvan, 2016: 2). Siyer türünde hicretin işlendiği diğer bir eser Süleyman Çelebi (ö.1422)'nin *Vesîletü'n Necât* isimli mevlid-i şerîfidir. Hicret, bu eserde "*Fî Beyâmı Hicreti'n-Nebiy Sallallâhu Aleyhi ve Sellem*" başlığı altında yedi beyit olarak tertip edilmiştir (Pekolcay, 2016: 97). Yazıcıoğlu Mehmed (ö.1451) Arapça yazdığı *Megâribü'z-Zamân* adlı siyerini kardeşi Ahmed Bîcân'ın teşvik ve yardımıyla Türkçe'ye *Muhammediyye* adıyla tercüme etmiştir. Bu tercümenin Siyer ve Mevlid konulu II. bölümünde Hz. Peygamber'in hicretinden bahseden 123 beyitli bir mesnevi mevcuttur (Uzun, 2005:30/586-587). 15. yüzyıl şairlerinden Velî'nin *Sîretü'n-Nebî'si*, Türk edebiyatının ikinci en hacimli manzum siyeridir. Yazarın asıl adı Muhammed'dir. Eserde hicret, "*Kıssa-yn Hicret-i Peygamber Salla'llâhu Aleyhi ve Sellem*" başlığı altında hikâye edilmiştir ve 581 beyit kadardır (Özfirat, 2014:93-134).

Amasyalı Münîrî (öl. 927/1521)II. Beyazıt devri şairlerindedir. Onun *Siyer-i Nebî'si* yedi cilt olup 866 varaktır. Yaklaşık 33.000 beyittir. *Siyer-i Nebî* içinde bulunan hicretnâme, üçüncü cilttedir ve 1101 beyittir. Eser, Türk edebiyatının en uzun manzum siyeri olup 'hicret' bölümü de mevcuttur. Hicretnâmelerin en uzununu ve en kapsamlısı olması nedeniyle önemlidir (Çorak, 2018: 17-21). Türk edebiyatındaki klasik manzum siyer geleneğinin son halkası Mustafâ Fevzî b. Nu'man'ın (1871-1924), *Şümûsu's-Safâ fî Evsâfî'l-Mustafâ* adlı eseridir. Eser 900 beyitten meynana gelmektedir. Yazarın Hz.

Peygamber'in doğumundan itibaren verdiği bilgiler arasında hicret hadisesi de vardır. Hicret yaklaşık 300 beyitte hikâye edilmiştir (Kiremitçi, 2017:349-350).

20. yüzyıl Türk tasavvuf edebiyatı içerisinde değerlendirilen klasik manzum bir siyer de Âşık Molla Rahîm'e aittir. Şairin *Mevlid-i Şerîf* adıyla kaleme aldığı, hece ölçüsüyle yazılan ve siyer benzeri türlerde yazdığı şiirleri bir araya getirdiği bu eserinde; Hz. Muhammed'in doğuşu, Tâif yolculuğu, miracı, hilyesi, güzel ahlakı, mucizeleri, hicreti ve vefatı gibi farklı konulardan bahsedilmiştir (Âşık Molla Rahîm, 1985: 211-246).

Hicretnâme türünde mesnevî mütercimi Süleyman Nahîfî'nin (ö.1739) *Hicretü'n-Nebî* adlı mesnevîsinin müstesna bir yeri vardır. Tespit edilen tek müstakil hicretnâme olan bu eser, nüsha farklarıyla ortalama 788 beyittir. Telif tarihi belli olmayan bu eserde; sebep-i telif ve hâtîme bölümleri olmamakla beraber klasik mesnevi tertibine uygun biçimde kaleme alınmıştır (Çelebioğlu, 1987: 60).

İsmail Çetışli, Tanzimat dönemi eserlerinde hicret hadisesinden yeterince bahsedilmediğini ancak Cumhuriyet sonrası Türk edebiyatında, gelenekten beslenen şairlerin Hz. Muhammed'i ve onun hayatını anlatırlarken, sıkça işledikleri konuların başına hicret olayını koyduklarını belirtir (Çetışli, 2012: 568-569).

Son dönemde ise klasik Türk şiirinden ilham alan Necib Fâzıl'ın (Kısakürek, 1997: 70-75), Nuri Baş'ın, Erenköylü Muhammed Hikmet Tuzkaya'nın (Tuzkaya, 2013: 174-176), Mustafa Tahralı'nın (Tahralı, 2013: 19-23), Mustafa Necâti Bursalı'nın (Bursalı, 1981: 6) ve Mustafa Miyasoğlu'nun (Miyasoğlu, 1981: 47-52) Hz. Peygamber'in hicretinden bahseden şiirlerine rastlanmaktadır.

C. Mehmet Nazif ve Hicret-i Nebî'si

Mehmed Nazif (?/ 1849), Enderun eğitimi almış, Osmanlı irfanı ve kültürünü özümsemiş, Enderunî lakabı ile bilinen, İkinci Mahmud ve Abdülmecid Han'ın saltanatına tanık olmuş bir saray memurudur. Zamanındaki güncel olaylara duyarlı, bu olaylar hakkında fikri olan ve bugünkü deyişi ile entelektüel bir insan olduğu divanından anlaşılmaktadır. Fatî'nin Tezkire-i Hâtîmetü'l-Eş'âr'ı hayatı hakkında bilgi veren ilk kaynaktır (Davud, 1271, 412; Davud, 2013, 411).

Mehmed Nazif'in hayatı hakkında detaylı bilgiye sahip değiliz. İstanbul'da doğduğu bilinmekle birlikte doğum tarihi hakkında bilgi yoktur. Enderunî lakabı Enderun-ı Hümâyûn'da tahsil görmüş olmasından dolayı kendisine verilmiş olmalıdır. Hırka-i Saâdet ser-hademeliği onun ilk memuriyeti olmuştur. Mülki sınıftan terfien (h. 1265/m. 1849) Hazîne-i Hümâyûn kethudalığı onun ikinci memuriyetidir. Her iki memuriyetinden yeri geldikçe divanında bahseder. 1849 yılı ortalarına doğru Alay Köşkü kasrına yaklaşmakta iken Soğukçeşme civârında meydana gelen yangın esnasında hayatını kaybetmiş ve Üsküdar'da bulunan Eski Menzilhane'de defnedilmiştir (Ünal ve Çalışkan, 2019: 166).

Emâre-i Zafer mesnevisi, Mehmed Nazif'in ilk eseridir. Nazif bu eserini h. 1243'te tamamlamıştır (Erdoğan, 2009, 71-107). Mesnevide yeni kurulan Asâkir-i Mansûre methedilmiştir. Bu mesneviyi h. 1260'ta tamamladığını divanın sonuna tekrar yazmıştır. Mehtap Erdoğan'ın *Emare-i Zafer*'i tanıtan bir çalışması vardır. Erdoğan bu çalışmasında divanından bahsetmezken 2014 yılında Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü (TEİS) için yazdığı "Mehmet Nazif" maddesinde divanını da eserleri arasında zikreder (Ünal ve Çalışkan, 2019: 166).

Divan yazması, İBB Taksim Atatürk Kitaplığı Yazma Eserler bölümünde 181 numara ile Mehmed Nazif Divânı adına kayıtlıdır. Hatayı tarzı sarı yıldızlı çiçek motifinden oluşan ser-levha ve Sultan Abdülmecîd'in "Abdülmecîd Hân b. Mahmûd el-Muzaffer Dâimâ" yazılı tuğrası 1b varağında bulunmaktadır. Satırların başında, sonunda ve sayfaların ortasında daha ince ikinci bir cetvel bulunmaktadır. Her sayfa sarı yıldızlı cedvellidir (Ünal ve Çalışkan, 2019: 166).

Divanı incelendiğinde yazarın peygamber sevgisi hemen dikkat çekmektedir. Yazar bazen müstakil manzumelerle bazen birkaç beyitle bazen de telmih yoluyla peygamberimizi anlatmıştır. Müstakil manzumelerden birisi çalışmamızın da konusu olan hicretnâme manzumesidir. Bu manzume divanın ikinci manzumesi olup 6b/9b varakları arasında 87 beyitten oluşmaktadır. Hicretnâme 6b varağında "*Fi Hicreti'n-NebiAleyhisselâm*" ibaresi ile başlamakta; 96 varağındaki

Nazîf de yâ Rab âciz bir kulındır
Anı sen kâbiliyyetde bulundur (2/87)

beytiyle bitmektedir. Hicretnâme aruzun mefâ'ülün / mefâ'ülün / fe'ülün kalıbı ile yazılmıştır.

Mehmet Nazif'in Hicretnâmesi diğer hicretnâmelere göre eksiktir. Metinde Hz. Peygamber'e hicret emrinin ulaşması, yatağına Hz. Ali'yi bırakması, Hz. Ebu Bekir'in hazırlığı, Hz. Peygamber'in evinden/Mekke'den ayrılması, müşriklerin tertipleri, takipleri, Hz. Peygamber ve Hz. Ebubekir'in Hira mağarasına sığınmaları ele alınmıştır. Yolculuğun bu aşamasından sonraki safhalar (Medineliler tarafından büyük bir heyecanla karşılamaları ve Hz. Peygamber'in Hz. Halid'e misafir olması safhası) metinde işlenmemiştir. Metin yeni kurulan orduya, *Asâkir-i Mansûre-i Muhammediyye*, Abdülmecid Han ve Nazif'e dualarla sonlandırılmıştır. Hicretnâme genel olarak öğretici metinlerde olduğu gibi açık ve anlaşılır bir dille kaleme alınmıştır. Metinde tahkiye üslubu kullanılmış, bu üslupla olay hikâyeleştirilmiş ayrıca akıcılık sağlanmıştır.

D. Muhteva incelemesi

1. Metinde geçen dinî kavramlar

1.1. Allah

Mesnevîde Allah (cc)'tan Cebrail vasıtasıyla gelen fermana Hz. Peygamber'in tabi olması, peygamberin evini saran müşriklere karşı Allah'a sığınması, zorda kalan resulüne Allah (cc)'ın yardımı etkili biçimde hikâye edilmiştir. Metinde Allah'ın isimlerinden "Hudâ, Mevlâ, Yezdân, Sübhân, Ganîve Perverdigâr"a yer verilmiştir.

Kılup âgâh Aliyyü'l Murtezâ'yı
Ki derhâl dutdı fermân-ı Hudâ'yı (2/2)

Bu resme dindi ey mahbûb-ı Mevlâ
Hüdâvend-i rusül ey zât-ı vâlâ(2/14)

O dâmâd-ı Resûl ol şîr-i Yezdân
Salâbet-efgen-i her cân-ı udvân (2/21)

Senin sıdk-ı şerîfinzât-ı Sübhân
İdüp tavsîf sonra kıldı fermân (2/28)

Hudâyâ pâdişâhâ fevz-bahşâ
Ganî Perverdigârâ zât-ı a'lâ (2/80)

1.2. Kur'ân-ı Kerîm

Metinde kutsal kitaplardan sadece Kur'an-ı Kerim zikredilmiştir. Hz. Muhammed (sav) evinden çıkarken dışarıdaki kalabalığa karşı Yasin suresini okumuştur.

Dil-i mu'ciz-beyânın eyledi bâz
Ki kıldı sûre-i Yâsîn'e âgâz (2/8)

Hz. Ali, peygamberimizin yatağına girerken yücelerden "Korkma" nidasını işitmiştir. Bu ibare Kur'an'da on ayette zikredilmiştir.

İşâretle firâş-ı hâsa girdi
Nidâ-yı "lâ *tehaf*"² bâlâdan irdi (2/22)

Nazif, Hz. Ebubekir'in "Yâr-ı Gâr" ismine mazhar olduğu ayetten alıntı yapmıştır.

Bak ol dem "İz hümâ fi'l-gâr"³ mazhar
Ki oldı yâr-ı gâr ile peyâmbere (2/52-54)

1.3. Melek

Metinde Hz. Peygamber'in evinden çıkarken melekler tarafından korunduğu belirtilmiş, dört büyük melekten Cebrail ve Mikail zikredilmiştir.

Yemîn ile yesârın tutdı saf saf
Firiştelerle heb ervâh-ı eşrâf (2/10)

O dem Cibril ü Mikâil saf-der
İki saf üzre olmuşdı ser-asker (2/42)

1.4. Hicret

Peygamberler tebliğ için gönderildikleri topluluğu Allah'ın fermanı olmadan terk edemezler. Nitekim Hz. Yunus, Ninova halkını otuz üç yıl Allah'a iman etmeye davet etmiş, tebliğde bulunmuş, buna karşın kavminden sadece iki kişinin ona iman etmesini kabullenemeyerek Ninova'dan ayrılmak için bir

² "Lâ tehaf" kelimesi "korkma" anlamında olup Kur'an-ı Kerim'de Lût, İbrahim, Davut ve Musa peygamberler için on ayette geçer. Kur'an-ı Kerim, 11/70, "Ellerini yemeğe uzatmadıklarını görünce, onları yadırgadı ve onlardan dolayı içine bir korku düştü. Dediler ki: Korkma! (biz melekleriz). Lût kavmine gönderildik."

³ Kur'anı Kerim, 9/40, "Eğer siz ona (Peygamber'e) yardım etmezseniz, (biliyorsunuz ki) inkâr edenler onu iki kişiden biri olarak (Mekke'den) çıkardıkları zaman, ona bizzat Allah yardım etmişti. Hani onlar mağarada bulunuyorlardı. Hani o arkadaşına, "Üzülme, çünkü Allah bizimle beraber" diyordu. Allah da onun üzerine güven duygusu ve huzur indirmiş, sizin kendilerini görmediğiniz birtakım ordularla onu desteklemiş, böylece inkâr edenlerin sözünü alçaltmıştı. Allah'ın sözü ise en yücedir. Allah, mutlak güç sahibidir, hüküm ve hikmet sahibidir."

gemiye binmiştir (İbn Esir, 1997: 1/329). Hz. Yunus bu zelleği işlemiş, sonucunda yaptığı hatayı anlayıp tövbe etmiştir. Metinde hicretin Allah'ın fermanı olduğu vurgulanmıştır.

Resûle geldi fermân-ı İlâhî
Habîbim hicret it bul intibâhî(2/1)

Ferâ'izden bu hicret emr-i Hak'dır
Bu hüsrân düşmen-i dîne ehakkdır (2/17)

1.5. Şeytan

Müşrikler Dârü'n-Nedve'de Allah resulünün öldürülme tertibini tartışırken şeytan Necdli bir ihtiyâr şeklinde tertibe dahil olmuş ve orada bulunanlara Hz. Peygamber'i nasıl öldüreceklerini öğretmiştir. O günden beri şeytana Şeyh-i Necdî denir. Müşriklerin hepsi şeytanın müridi olmuştur.

Olup heb Şeyh-i Necdî'nin müridi
Dehân-ı zehr-efşân açdımızdı (2/47)

2. Metinde geçen şahıs isimleri

2.1. Hz. Muhammed

Metin, hicretin Hz. Peygamber'e İlâhi ferman olduğu ibaresiyle başlar. Burada Hz. Peygamber'in Allah'ın (cc) "Habib"i olduğu vurgulanmıştır.

Resûle geldi fermân-ı İlâhî
Habîbim hicret it bul intibâhî (2/1)

Nazif, Hz. Peygamber'i "Şeh, Verd-i nâz, mahbûb-ı Mevlâ, Ahmed, Hüdâvend-i rusül, Âfitâb, Cenâb-ı Fahr-i âlem, Mevlâ-yı nâsır, Şâh-ı kevneyn, Fahr-i cihân ve Mustafâ" ibareleriyle zikretmiştir.

Der-i dâru's-selâmı açdı ol Şeh
Siyeh bir kabza toprak sacdı ol Şeh (2/3)

Risâlet bâğının ol verd-i nâzı
Olup rikkatle bezmin girye-sâzı (2/7)

Bu resme dindi ey mahbûb-ı Mevlâ
Hüdâvend-i rusül ey zât-ı vâlâ (2/14)

Habîbim Ahmed'in aşkıyla bi'z-z ât
O zât-ı emced itdi sıdkn isbât (2/29)

O pister-i âfitâbın hânesidir
Ne hâne "li-ma'allâh" lânesidir (2/35)

Cenâb-ı Fahr-i âlem bundan akdem
Ki Yesrib râhını tutmuşdı hurrem (2/51)

Didi Cibrîl'e ol Mevlâ-yı nâsır
Varup gâra kıl istifsâr-ı hâtır

Hemân-dem Sidre'den açdı cenâheyn
Nüzûl itdi be-nezd-i Şâh-ı kevneyn (2/68-69)

Adûlar geldiler heb nezd-i gâra
Bulursun yâri var sen gayri ara

Necâta irgürün Fahr-i cihânı
Hatâdan saklasun bu hânedâmı (2/76-77)

Sarıldım dâmen-i pâk-i rızâya
Kapandım hâk-i pâ-yi Mustafâ'ya (2/79)

2.2. Hz. Ebû Bekir

Hz. Ebubekir, Hz. Peygamberden sonra Hz. Ali ile birlikte en çok zikredilen kişidir. Hicretin başından sonuna kadar Muhammed'in yol arkadaşıdır. Hz. Ebubekir, Hz. Peygamber'in mağaradaki arkadaşı manasına gelen "Yâr-ı Gâr" tabiriyle tavsif edilmiştir. Peygamberimizin has dostu olduğu vurgulanmıştır.

Ebû Bekr'i refik-i hâs kıldı
Anı yâr-ı şefik-i hâskıldı (2/9)

Ebû Bekr ile çekdi gâra togrı
Koyup agyânı gitdi yâre togrı (2/52)

Duâya başladı zât-ı peyâamber
Bükâya başladı Sıddîk-i Ekber (2/72)

2.3. Hz. Ali

Hz. Peygamberden sonra Hz. Ebubekir'le birlikte en çok methedilen kişidir. Hz. Peygamber evinden ayrıldıktan sonra onun yatağına yatarak eve baskın yapmak için gelen müşrikleri yanıltmak ve Hz. Muhammed'e emanet edilen eşyaları sahiplerine geri vermek üzere peygamber tarafından görevlendirilmiştir (Önkal 1998: XVII/460). Hz. Ali metinde "Aliyyü'l Mürtezâ, Dâmâd-ı Resûl, Şîr-i Yezdân, Veliyyü'l-asdikânın," isimleriyle anılmıştır.

Kılup âgâh Aliyyü'l Mürtezâ'yı
Ki derhâl dutdı fermân-ı Hudâ'yı (2/2)

O dâmâd-ı Resûl ol şîr-i Yezdân
Salâbet-efgen-i her cân-ı udvân (2/21)

Ne devlet ol Âliyyü'l-Murtazâ'nın
Ne izzet ol veliyyü'l-asdikânın (2/25)

Bu hıdmet hıdmet-i sâhib-i vefâdır
Didiler yâ Alî emr-i Hudâdır

Senin sıdk-ı şerîfin zât-ı Sübhân
İdüp tavsîf sonra kıldı fermân (2/27-28)

Alî nefis-i azîzin eyledi terk
İdin siz de bu ma'nâyı güzel derk (2/30)

2.4. İmâm-ı Bûsîrî (Muhammed bin Said el-Bûsîrî)

Mehmet Nazif, 8b varağındaki derkenarda Şerefüddin Bûsîrî rahimehullah'ın Hz. Peygamber'in hicret yolunda Sevr mağarasına ulaşmalarını vesile kılarak inşa ettiği -hastalıktan şifa kasidesi de denilen- Kaside-i Bürde'sinde sehl-i mümteni irad kıldığı manaları divançesi için tezhip süsü yaptığını ifade eder. Nazif, divanında Kaside-i Bürde'nin 76,77, 78 ve79. beyitlerine yer vermiştir.

Ve mâhave'l-gâru min hayrin ve min keramin
Ve külli tarafın mine'l-küffâri anhü ami (2/55)

Ve's-sıdku fi'l-gâri ve's-sıddıku lem yerimâ
Ve hüüm yekûlûne mâ bi'l-gâri min erimi (2/61)

Zannû'l-hamâmu ve zannû'l-ânkebûtu alâ
Hayru'l-beriyeti lem yensic ve lem yehimü (2/67)

Vikâye'tullâhi agnet an muzâafetin
Mine'd-dürü-i ve an âlin mine'l-utumi (2/75)

2.5. Abdülmecid Han

Mehmet Nazif, Sultan Abdülmecid'in doğumundan tahta çıkışına yakından tanık olmuş, II. Mahmut'tan gördüğü yakınlığı ve alakayı ondan da görmüştür. Metnin sonunda şair, Sultan Abdülmecid'e dua eder.

Habîb'in her sirişk-i dîdesiyçün
Ol üç gün gârda ârâmîdesiyçün

Kuln 'Abdü'l-mecîd Hân'a kıl ihsân
Safâ-yı hâtır ile ola şâdân (2/81-82)

2.6. Ebû Leheb

Hz. Peygamber'in evini kuşatma tertibini komuta eden kişi olarak müşrik Ebu Leheb gösterilir.

İki ser-[hûş-ı]kâfir eşkiyâdan
O dem yüz döndürüp nûr-ı Hudâdan

Togınca tâ ki hûrşîd-i zer-efşân
Heb oldu havsala bî-tâb u nâlân

Biri ser-gerdegândan Bû Leheb'di
Biri Bû Cehl-i kâfir-i bed-lakabdı (2/37-39)

Cevâb-ı ye'si heb aldılar anda
Ber-aks itdi Ebû Leheb kumanda (2/49)

2.7. Ebû Cehil

Metinde müşriklerin başı olarak Ebu Leheb'le birlikte zikredilir.

İki ser-[hûş-ı]kâfir eşkiyâdan
O dem yüz döndürüp nûr-ı Hudâdan

Togınca tâ ki hûrşîd-i zer-efşân
Heb oldu havsala bî-tâb u nâlân

Biri sergerdegândan Bû Leheb'di
Biri Bû Cehl-i kâfir-i bed-lakabdı (2/37-39)

3. Metinde geçen mekânlar

3.1. Ka'be

Allah'a kulluk maksadıyla yapılmış ilk mâbed Kâ'be'dir. Müslümanların kutsal mekâmı ve kiblesidir.

Şerefde Kabetü'l-lâhdır hazîne
Saâdetde bu menzildir Medîne (2/78)

3.2. Mağara

Hz. Peygamberin müşriklerin saldırısına karşı has dostuyla birlikte sığındığı Hira mağarasıdır Mağarada üç gün kalmışlardır.

Ebû Bekr ile çekdi gâra togrı
Koyup agyârı gıtdı yâre togrı

Kılup devlet-serâ ol gâr-ı pâki
Bir üç gün oldılar ârâm-nâki

Bak ol dem "İz hümâ fi'l-gâr"^{e4} mazhar
Ki oldı yâr-ı gâr ile peyâmbere (2/52-54)

3.3. Medine

Hz. Muhammed hicret emrini aldıktan sonra mutlulukla Medine'ye göç eder. Mekke'nin fethinden sonra da hicret yurdunu terk etmez. Hz. Peygamber'in mescidi ve kabri Medine'dedir (Bozkurt ve Küçükbaşcı, 2003b: XXVIII/305).

Günlerdir emr-i Hak'la hicret itdin
Zemîn-i Yesrib'e nâz ile gitdin (2/15)

Cenâb-ı Fahr-i âlem bundan akdem
Ki Yesrib râhını tutmuşdı hurrem(2/51)

Şerefde Ka'betu'l-lâh'dır hazîne
Sa'âdetde bu menzildir Medîne (2/78)

4. Metinde geçen hayvan isimleri

4.1. Arslan

Metinde mağaranın ağzını ağıyla örüp müşriklerin aklını karıştıran örümcek arslana benzetilmiştir.

Gelüp bir ankebût-i pâk-sîret
Bu tarza emr-i Hak'la kaldı hüdmet

Der-i devlet-serây-ı gâra zer-târ
Ne şîr kim berây-ı def-i agyâr (2/58-59)

4.2. Güvercin

İki güvercin mağara ağzına gelerek iki yumurta bırakmışlardır.

Ne hikmetdir ki geldi dü güvercîn
İki beyza bıraktı anda sîmîn(2/63)

⁴ Kur'anı Kerim, 9/40, "Eğer siz ona (Peygamber'e) yardım etmezseniz, (biliyorsunuz ki) inkâr edenler onu iki kişiden biri olarak (Mekke'den) çıkardıkları zaman, ona bizzat Allah yardım etmişti. Hani onlar mağarada bulunuyorlardı. Hani o arkadaşına, "Üzülme, çünkü Allah bizimle beraber" diyordu. Allah da onun üzerine güven duygusu ve huzur indirmiş, sizin kendilerini görmediğiniz birtakım ordularla onu desteklemiş, böylece inkâr edenlerin sözünü alçaltmıştı. Allah'ın sözü ise en yücedir. Allah, mutlak güç sahibidir, hüküm ve hikmet sahibidir."

Salavâtla selâm-ı pâkin eyler
Dıraht ü çeşme-sâr u du-kebûter(2/66)

4.3. Örümcek

Hz. Peygamber mağarada iken mağaranın ağzını bir örümcek örmüş, böylelikle Allah'a hizmet etmiştir.

Gelüp bir ankebût-i pâk-sîret
Bu tarza emr-i Hak'la kaldı hizmet

Der-i devlet-serây-ı gâra zer-târ
Ne şîr kim berây-ı def-i agyâr (2/58-59)

4.4. Yılan

Peygamberimizin evini çevreleyen müşrikler yılan olarak nitelendirilmiştir.

Ziyân kasdile heb çün mâr-ı şeydâ
Der-i devlet-serâyı aldı a'dâ (2/36)

5. Diğer kavramlar

5.1. Asâkir-i Mansûre-i Muhammediyye

Şairin yaşadığı dönemde tanık olduğu en önemli olay yeniçeriliğin ilgası (Vaka-yı Hayriye) ve yerine Asakir-i Mansure'nin tesisidir. Nazif, hicret vesilesiyle yeni kurulan orduya dua eder.

O dem Cibril ü Mikâîl saf-der
İki saf üzre olmuşdı ser-âsker

Hudâyâ Asker-i Mansûre'yi sen
O saflar gibi kıl heb sâf u rûşen

İlâhî yâ İlâhe'l-'âlemîn heb
Sütûrın eyle nusretle müzehheb (2/42-44)

E. Metin⁵**Fî Hicreti'n-Nebî Aleyhisselâm****Mefâ'ilün / mefâ'ilün / fe'ülün**

- 1 Resûle geldi fermân-ı Îlâhî
 Habîbim hicret it bul intibâhî
 Kılup âgâh Aliyyü'l Murtezâ'yı
 Ki derhâl dutdı fermân-ı Hudâ'yı
 Der-i dâru's-selâmı açdı ol Şeh
 Siyeh bir kabza toprâk sacdı ol Şeh
 Bak ol hâk-i siyehden hikmet-efzâ
 Uyûn-ı müşrikîni kıldı a'mâ
- 5 Heb ol hâk-i siyehden hisse-mendân
 "Neûzü bih" ki oldı ehl-i nîrân
 Bir de câme-i tenden soyundı
 Ki bir bir âb-ı şemşîr ile yundı
 Risâlet bâğının ol verd-i nâzı
 Olup rikkatle bezmin girye-sâzı
 Dil-i mu'ciz-beyânın eyledi bâz
 Ki kıldı sûre-i Yâsîn'eâgâz
- [7a] Ebû Bekr'i refik-i hâs kıldı
 Anı yâr-ı şefîk-i hâskıldı
- 10 Yemîn ile yesârın tutdı saf saf
 Firiştelerle heb ervâh-ı eşrâf
 Vedâ-yı pâkine işte mümâsil
 Olup beyt-i Hudâ bu resme kâ'il
 Du'âlarla senâlar kıldı ol ân
 Olup zurnâ-verânın çeşmi giryân
 Çeküp gülbâng "avnu'l-lâh-i aleyküm
 Yecû'l-fevzü bi'l-hakkı ileyküm"
 Bu resme dindi ey mahbûb-ı Mevlâ
 Hüdâvend-i rusül ey zât-ı vâlâ
- 15 Günlerdir emr-i Hak'la hicret itdin
 Zemîn-i Yesrib'e nâz ile gitdin

⁵ Mehmet Nazif Divanı'nın ikinci manzumesi olan Hicretname İBB Taksim Atatürk Kitaplığı'nda 181 numara ile kayıt olan yazmanın 6b/9b varakları arasında 87 beyitten oluşan mesnevisidir. Ayrıca Divan üzerinde bir kitap çalışması mevcuttur. (Nurettin Çalışkan, *Mehmed Nazif Divanı*, Fakülte Kitabevi, Isparta 2019, s. 111-119)

- Velîkin sen bizi hasretde koydın
 Bizi âlâmile firkatde koydın
 Ferâ'izden bu hicret emr-i Hak'dır
 Bu hüsrân düşmen-i dîne ehakkdır
 Seni rencîde-hâtır eyleyenler
 Cihânda bulmasun ârâma bir yer
 Mu'ın olsun sana 'avn-i ilâhî
 Adûyı gecdin itme iştibâhı
 20 Mübârek-bâdet in hicret mübârek
 Nigehdâr-ı tu Allâh tebârek
 O dâmâd-ı Resûl ol şîr-i Yezdân
 Salâbet-efgen-i her cân-ı udvân
 İşâretle firâş-ı hâsa girdi
 Nidâ-yı "lâ *tehaq*" bâlâdan irdi
 Sarıldı hırka-i pâk-i Resûl'e
 Nigâh itmedi aslâ sag u sola
 [7b] O âlî-hırkadır işte bu yerde
 Küdûret-i sipihre oldu perde
 25 Ne devlet ol Âliyyü'l-Murtazâ'nın
 Ne izzet ol veliyyü'l-asdikânın
 Meleklerden kimi durdı serinde
 Kimisi sıdkile durdı derind
 Bu hıdmet hıdmet-i Sâhib-vefâdır
 Didiler yâ Alî emr-i Hudâdır
 Seninsıdk-ı şerâfinzât-ı Sübhân
 İdüp tavsîf sonra kıldı fermân
 Habîbim Ahmed'in aşkıyla bi'z-zât
 O zât-ı emced itdi sıdkın isbât
 30 Alî nefsi azîzin eyledi terk
 İdin siz de bu ma'nîyi güzel derk
 Benim ey bârgâh-ı kudretimde
 Kılınârâm bâb-ı 'izzetimde
 Alî'yi hıfz için keyd ü ziyândan
 Ziyân ü san'at-ı bed-tynetândan
 Bu menzilden varup 'azm eylesünler
 Alî'ninhıdmetin heb peylesünler

- Bu resme yâAlî geldin bu câya
 Seni ref' ideriz korkma semâya
 35 O pister-i âfitâbın hânesidir
 Ne hâne "li-meâllâh" lânesidir
 Ziyân kasdile heb çûn mâr-ı şeydâ
 Der-i devlet-serâyı aldı a'dâ
 İki ser-[hûş-ı]kâfir eşkiyâdan
 O dem yüz döndürüp nûr-ı Hudâ'dan
 [8a] Togınca tâ ki hûrşîd-i zer-efşân
 Heb oldu havsala bî-tâb u nâlân
 Biri ser-gerdegândan Bû Leheb'di
 Biri Bû Cehl-i kâfir-i bed-lakabdı
 40 Ararken yâri agyâr yâne yâne
 Göründi Fahr-i 'âlemden nişâne
 Be-nezd-i Hayder-i kerrârsaf saf
 Be-hidmet her melâ'ikin nîze-ber-kef
 O dem Cibril ü Mikâil saf-der
 İki saf üzre olmuşdı ser-asker
 Hudâyâ Asker-i Mansûre'yi sen
 O saflar gibi kıl heb sâf u rûşen
 İlâhî yâ ilâhe'l-'âlemîn heb
 Sütûrın eyile nusretle müzehheb
 45 Su'âl-i bî-mecâl itdi adûlar
 Didiler kande azm itdi peyâmber
 Didi sâhib-şecâat ne sorarsız
 O verd-i nâziki niye ararsız
 Olup heb Şeyh-i Necdî'nin mürûdi
 Dehân-ı zehr-efşân açdınızdı
 O cevher işte gayri çıkdı elden
 Ne gelürse gelür heb başa dilden
 Cevâb-ı ye'si heb aldılar anda
 Ber-aks itdi Ebû Lehebkumanda
 50 Dönüp heb cüst [u]cûya gitdi cândan
 Adüv -i bî-mâye ric'at kıldı andan
 Cenâb-ı Fahr-i âlem bundan akdem
 Ki Yesrib râhını tutmuşdı hurrem

[8b]

Ebû Bekr ile çekdi gâra togrı
Koyup agyârı gitdi yâre togrı
Kılup devlet-serâ ol gâr-ı pâki
Bir üç gün oldılar ârâm-nâki
Bak ol dem "İz hümâ fi'l-gâr"e mazhar
Ki oldı yâr-ı gâr ile peyâmber

55 Ve mâhave'l-gâru min hayrin ve min keramin
Ve külli tarafın mine'l-küffâri anhü ami
Yed-i kudretle îcâd itdi Mevlâ
Muallâ bir dıraht-ı sebz-i ra'nâ
Bir âlî çeşme-sâr oldı nümâyân
Kesîru'l-mâ' hayât-efzâ-yı devrân
Gelüp bir ankebût-i pâk-sîret
Bu tarza emr-i Hak'la kıldı hıdmet
Der-i devlet-serây-ı gâra zer-târ
Ne şîr kim berây-ı def-i agyâr

60 O düzde çekdi bak bir âlî perde
O perde düşmeni ugratdı derde
Ve's-sıdku fi'l-gâri ve's-siddîku lem yüramî
Ve hüm yekûlûne mâ bi'l-gâri min erimi
Neler eyler yed-i kudretle ma'bûd
Ana hurşîd-i zer-târ oldı mahsûd
Ne hikmetdir ki geldi du güvercîn
İki beyza bırakdı anda sîmîn
Ne beyza her biri bir dürr-i şehvâr
Ziyâsı oldu anda sedd-i enzâr

65 Rivâyetdir ki gûş itdim bunı ben
Dayanmaz işte cânâ cân ile ten
Salavât ile selâm-ı pâkin eyler
Dıraht ü çeşme-sâr u du-kebûter

[9a]

Zannû'l-hamâmu ve zannû'l-ankebûtu alâ
Hayru'l-beriyyeti lem yensic ve lemyehumi
Didi Cibrîle ol Mevlâ-yı nâsır
Varup gâra kıl istifsâr-ı hâtır
Hemân-dem Sidre'den açdı cenâheyn
Nüzûl itdi be-nezd-i şâh-ı kevneyn

- 70 Didi kim emr-i Hak'la nâzil oldum
 Beşâretle size ben vâsıl oldum
 Bu âlî yerdedir sıdk u selâmet
 Didi her ikiniz Hakka emânet
 Du'âya başladı zât-ı peyâamber
 Bükâyâ başladı sıddık-i Ekber
 Setâ'irden ne sır bak oldu zâhir
 Ol anda bir sefine oldu hâzır
 Çi-gam dîvâr-ı ümmet-râyî zikir it
 Çi-bâk ez-mevc-i buhrân-râyî fikr it
- 75 Vikâye'tullâhi agnet an muzâafetin
 Mine'd-dürû-i ve an âlin mine'l-utumi
 'Adûlar geldiler heb nezd-i gâra
 Bulursun yâri var sen gayri ara
 Necâta irgürün Fahr-i cihânı
 Hatâdan saklasun bu hânedâmı
 Şerefde Ka'betu'llâh'dır hazîne
 Sa'âdetde bu menzildir Medîne
 Sarıldım dâmen-i pâk-i rızâya
 Kapandım hâk-i pâ-yi Mustafâ'ya
- 80 Hudâyâ pâdişâhâ fevz-bahşâ
 Ganî Perverdigârâ zât-ı a'lâ
 Habîb'in her sirişk-i dîdesiyçün
 Ol üç gün gârda ârâmîdesiyçün
- [9b] KulnÂbdü'l-mecîd Hân'a kıl ihsân
 Safâ-yı hâtır ile ola şâdân
 Serîr-i pâkde bâ-feyz-i mümted
 Müeyyed kıl müeyyed kıl müeyyed
 Cihân mesrûr ola heb sâyesinde
 O şâhın sedd-i Sidre-pâyesinde
- 85 Ne sâye sâye-i Şeyhayn-vâye
 Odur HakkâHabîbullâh-mâye
 Benim hâs ol veliyyü'n-ni'metimdir
 Veliyyü'n-nimet-i bî-minnetimdir
 Nazîf de yâ Rab âciz bir kulındır
 Anı sen kâbiliyyetde bulundur

Sonuç

Bu çalışmada hicretnâme türü ve Türk edebiyatındaki hicretnâmeler hakkında bilgi verildikten sonra Mehmet Nazif'in (?/1849) divanında yer alan hicretnâme tanıtılmıştır.

Mehmet Nazif'in Hicretnâmesi diğer hicretnâmelere göre eksiktir. Metinde Hz. Peygamber'e hicret emrinin ulaşması, yatağına Hz. Ali'yi bırakması, Hz. Ebubekir'in hazırlığı, müşriklerin arasından evinden/Mekke'den ayrılması, müşriklerin tertipleri, takipleri, Hz. Peygamber ve Hz. Ebubekir'in Hira mağarasına sığınmaları ele alınmıştır. Yolculuğun bu aşamasından Medineliler tarafından büyük bir heyecanla karşılanmaları ve Hz. Halid'e misafir olması safhası metinde işlenmemiştir. Metin yeni kurulan orduya -*Asâkir-i Mansûre-i Muhammediyye*- Abdülmeccid Han ve Nazif'e dualarla sonlandırılmıştır. Hicretnâme genel olarak öğretici metinlerde olduğu gibi açık ve anlaşılır bir dille kaleme alınmıştır. Metinde tahkiye üslubu kullanılmış, bu üslupla olay hikâyeleştirilmiş ayrıca metne akıcılık sağlanmıştır. Çalışmada Mehmed Nazif'in Hicretnâme'si bugünün Türkçesine aktarılmış ve eserin muhteva bakımından incelemesi yapılmıştır. Bu yeni hicretnâmenin tanıtımı ile edebî tür olarak hicretnâme geleneğine katkıda bulunmak amaçlanmıştır.

Kaynakça

- Alvan, T. (2016). "Hicret-i Nebî'nin Klasik Türk Şiirine Yansıması", *FSM İlmî Araştırmalar İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi*, S. 7, s.1-31.
- Bozkurt, N.- Küçükaşçı, M.S. (2003). "Medine", *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, C. XXVIII, İstanbul: TDV. s. 305-311.
- Bursalı, M. N. (1981). *Hicret*, İstanbul: Sur.
- Çalışkan, N. (2019). *Mehmed Nazif Divanı (İnceleme-Metin)*, Isparta: Fakülte.
- Çantay, H. B. (1981). *Kur'an-ı Hakîm ve Meâl-i Kerîm*, İstanbul: Çantay.
- Çelebioğlu, Â. (1987). "Süleyman Nahîfî, Hicretü'n-Nebî", *Türklük Araştırmaları Dergisi*, S. 2, İstanbul, s. 53-87.
- Çetişli, İ. (2012). *Türk Şiirinde Hz. Peygamber (1860-2011)*, Ankara: Akçağ.
- Çorak, R. (2018). Siyer Hicret Amasyalı Münîrî'nin Siyer-i Nebî'sinde Bulunan Hicretnâme ve Hususiyetleri, *Hadis ve Siyer Araştırmaları*, C. 4, s.11-48.
- Fatin, D. (2013). *Hâtîmetü'l- Eş'âr (Fatîn Tezkiresi)*, haz. Ömer Çiftçi, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı.
- Fatin, D. (1271). *Fatin Tezkiresi-Hâtîmetü'l-Eş'âr*, İstanbul.
- İbn Esir, İzzü'd-Din, Ebu'l-Hasan Ali b. Kerem (1997). *el-Kami'l-Fi't-Tarih*, Tahkik Ömer İbn Abdî's-Selam, Daru'l-Kitabi'l Arabî, Beyrut, I, 329.
- Kısakürek, N. F. (1997). *Es-Selam*, İstanbul: Büyük Doğu.
- Kiremitçi, F. (2017). Türk İslam Edebiyatında Manzum Hicretnâmeler ve Mustafâ Fevzî b. Numân'ın "Hicret-i Habîb-i Rabbü'l-Âlemîn" Başlıklı Mesnevisi, *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, 18, İstanbul, s. 333-402.
- Miyasoğlu, M. (1981). *Hicret Destanı*, İstanbul: Elifbe.
- Önkâl, A. (1998). "Hicret", *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, C. XVII, İstanbul: TDV. s. 458-462.
- Özfirat, B. (2014). "Türk Edebiyatının Manzum İlk Siyeri: Velî'nin, Sîretü'n-Nebî'si", *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, XII, s. 93-134.
- Pekolcay, N. (2016). *Mevlid Süleyman Çelebi*, İstanbul: Dergah.

- Ünal, M.-Çalışkan, N. (2019). Miracnâme Geleneğinde Bir Halka: Mehmet Nazif'in Miracu'n-Nebi'si, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, C.12, S. 67, s. 164-180.
- Utku, M. (2002). *İsmail Hakkı Bursevî, Ferahu'r-Rûh*, Bursa: Uludağ.
- Uzun, M. İ. (2005). "Muhammediyye", *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, C. 30, İstanbul, s. 586-587.
- Tuzkaya, M. H. (2013). *Divân-ı Hikmet*, İstanbul: Zümrüt Vakfı.
- Tahralı, M. (2013). "Hicret", *Kadîm Manânın Rüzgarıyla Şiirler*, İstanbul: Hülbe.
- Yılmaz, A. (2012). *Türk İslâm Edebiyatı El Kitabı*, Ankara: Grafiker.